

potřebovali nebo je byli schopni nejlépe využít. Ani na tom nebylo nic nového. Daň z příjmu začala ve většině evropských zemí růst již dlouho před první světovou válkou a v mnoha zemích pak v meziválečném období nadále stoupala. I přesto si ještě v roce 1925 mohla většina středostavovských rodin dovolit jednoho, dva či více sloužících, kteří často bydleli s rodinou.

V roce 1950 si však vydržování takové domácnosti mohla dovolit jen aristokracie a *nouveaux riches*. Díky daním z příjmu a dědictví a trvalému růstu pracovních příležitostí i platů téměř vymizela práce pro chudé a ponížené domácí zaměstnance. Jediná výhoda dlouhodobé služby v domácnosti – možnost, že se zaměstnavatel postará o své nemocné, staré či jinak indisponované sloužící – vzala se zavedením sociálních programů za své.

Ve společnosti se rozšířil názor, že rozumná míra redistribuce vedoucí k odstranění extrémních projevů bohatství i chudoby je prospěšná všem. Jak kdysi moudře poznamenal Condorcet, „státní pokladnu vyjde vždy levněji zajistit chudým takové postavení, aby si mohli kupovat obilí, než stlačit cenu obilí tak, aby si je chudí mohli dovolit“.²² Do roku 1960 se tato teze v západních zemích stala v podstatě vládní politikou.

S odstupem jedné či dvou generací se tyto postoje musí jevit jako vskutku zvláštní. Po tři poválečná desetiletí ekonomové, politici, komentátoři i občané schvalovali politiku vysokých veřejných výdajů spravovaných vládou či místní samosprávou, které také měly široké možnosti regulace hospodářství na mnoha úrovních. Odpůrci této politiky byli považováni buď za jakési kuriózní relikty z dávné minulosti – šílené ideology posedlé naivními teoriemi, případně za sobecké obhájce soukromých zájmů na úkor veřejného blaha. Trh se dařilo držet v mezích, státu byla přiznána ústřední role v životech lidí a sociální služby dostaly přednost před jinými typy vládních výdajů (jistou výjimku představovaly Spojené státy, kde pokračoval rychlý růst vojenských výdajů.)

Jak bylo něco takového možné? I kdybychom byli ochotni připustit, že takové kolektivistické cíle a praktiky jsou samy o sobě obdivuhodné, pravděpodobně bychom je dnes považovali za neefektivní, jelikož odčerpávají soukromé zdroje na veřejné účely. Především bychom se ale obávali nebezpečí spojeného s předáváním hospodářských a sociálních zdrojů do rukou „byrokratů“, „politiků“, a „přebujelé vlády“. Proč se naši rodiče a prarodiče tak málo znepokojovali podobnými úvahami? Proč tak snadno a ochotně přenechávali iniciativu a svěřovali soukromé prostředky veřejnému sektoru v zájmu prosazování kolektivních cílů?

Společenství, důvěra a společné cíle

„Cítit hodně pro druhé a málo pro sebe, odstranit to sobecké v nás a dát průchod svým dobrotivým vlastnostem vytváří dokonalost lidské přirozenosti.“

Adam Smith

Všechny společné podniky vyžadují důvěru. Od dětských her až po složité společenské instituce platí, že lidé nemohou vzájemně spolupracovat, pokud se nezbaví vzájemné nedůvěry. Jeden drží lano a druhý skáče. Jeden podpírá žebřík a druhý po něm leze. Proč tomu tak je? Zčásti proto, že očekáváme reciprocitu, ale zčásti také díky přirozenému sklonu lidí spolupracovat za účelem dosažení společného užitku.

Názorným příkladem této skutečnosti jsou daně. Naše ochota platit daně je založena na celé řadě mlčky přijímaných předpokladů o našich spoluobčanech. Za prvé, předpokládáme, že i oni platí daně, protože jinak bychom se cítili nespravedlivě zatíženi a časem bychom sami přestali své příspěvky poskytovat. Za druhé, důvěřujeme těm, kterým jsme na určité ob-